

Erol Güngör'e Göre Eğitimde Öğretmenin Rolü

Öznur YAŞAR*

Özet

Prof. Dr. Erol Güngör, kendi dönemi ni aydınlattığı gibi, kendi döneminden sonraki dönemleri de aydınlatan önemli fikir, düşünce ve ilim adamlarımızdan biridir. Onu bir aydın olarak öne çıkaran ülkesini ilgilendiren her mesele ile ilgili yol gösterici olmasından ileri gelmektedir. Bu anlamda kendisi için Türkiye'nin meselelerinin mütefekkeri niteliği yerinde olacaktır. Çünkü o ülkemizin problemlerini idrak etmiş ve bu problemlere yönelik çözüm önerileri sunmuş bir aydındır. Erol Güngör çalışmalarında birçok sosyal konu ve kurumdan bahsettiği gibi eğitim kurumundan ve eğitim kurumunun aktörlerinden de bahsetmiştir. Bunlar arasında hiç kuşkusuz öğretmenlerde bulunmaktadır. Öğretmenler ve öğretmenlik konusu dünyada ve ülkemizde niteliği açısından tartışılan konulardır. Bu sebeple Türkiye'nin sorunları ile ilgilennmiş olan Erol Güngör ün de çalışmalarına konu olmuştur. Bu çalışmada Erol Güngör'ün eğitimin önemli bir aktörü olan öğretmenler hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Bunun için Erol Güngör'ün kendi eserlerinden faydalanılmıştır. Bu sebeple yöntem olarak literatür tarama yöntemi kullanılmıştır. Böylece Erol Güngör'ün öğretmenler hakkındaki görüşleri incelenerek yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Erol Güngör, Eğitim, Öğretmen

Abstract

Prof. Erol Güngör is one of Turkish prominent intellectuals, thinkers and scientists who illuminated the century after his era, as well as illuminating his own period. What makes him stand out as an intellectual, is that he was a leader on every issue concerning his country. In this sense, it would be appropriate for him to describe Turkey's issues as a thinker. Because he is an intellectual who understood the problems of Turkey and offered solutions for these problems. Erol Güngör talked about many social issues in his studies. He has his own vision about education, teachers, institutes and in general the cultural community in Turkey. He focused on his studies about Turkish current issues at his era and he used literature to address those issues as it should be.

Keywords: Erol Güngör, Education, Teacher

Giriş

Eğitim, genç insanların yetiştirilmesini ve toplumların bir sonraki nesli inşa sürecini içeren önemli ve kapsamlı bir süreci ifade etmektedir (İnce, 2020: 1929). Bu sebeple Erol Güngör tarih kültür, modernleşme aydınlar, milliyetçilik, İslam gibi konularla birlikte eğitim konusunun da üzerinde durmuştur (Ergüç, 2013: 4). Eğitimin insanların toplum içerisindeki uyumluluğunu sağlaması ile beraber, toplumun sahip olduğu değerleri koruma gibi birçok farklı görevinin de bulunması Erol Güngör'ün eğitim üzerine önemle durmasına sebep olmuştur (Demirsoy, 2019: 1). Esasında bakıldığında eğitim, bir toplumun, istediği insan tipini yetiştirme faaliyetidir (Özbek, 1998: 65). Dönemin şartlarındaki lüzum göz önüne alındığında Erol Güngör'e göre bu kişileri yetiştirmek için öğretmenlere ihtiyaç bulunmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada amaç Erol Güngör'ün eğitim sisteminin önemli bir sacayağı olan öğretmenler ve öğretmenlik mesleği hakkındaki düşüncelerini ele almaktır.

Öğretmenlik mesleği, 1973 tarihli 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu tanımına göre: "Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili öğretim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir" Öğretme-öğrenme sürecinde yer alan unsurlar arasında kendisine verilen görev ve sorumluluklar açısından en önemli rol kuşkusuz ki öğretmenlerindir. Kalkınmanın ve modernleşmenin en önemli unsuru iyi yetiştirilmiş insan gücüdür. Nitelikli insan gücünü yetiştiren ise, nitelikli öğretmendir (Şahin, 2011: 240).

Öğretmen yüzyıllardır öğretim sürecinde başrolü oynamaktadır (Sünbül, 1996: 605). Çünkü öğretmenler kendileri ile ilgili süreçlerde doğrudan etki edebilmekte birlikte, kendileri ile ilgili olmayan dolaylı süreçlerde de önemli etki oluşturabilecek yetide eğitim öğretim sürecinin en önemli yapı taşıdır (İhtiyaroglu, 2021: 250). Bu sebeple öğretmenler ve öğretmenlik mesleğinin niteliği konusu dünya da ve Türkiye'de güncelliğini koruyan tartışmalardandır. Özellikle bu mesleğin gereklerinin nasıl yerine getirileceği konusu Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren var olan bir konudur (Seferoğlu, 2004: 40).

Erol Güngör'e göre öğretmen eğitim sisteminin bir parçasıdır. Bu anlamda Erol Güngör öğretmenlerle ilgi şu soruların cevabını aramaktadır: Öğretmenin ülke çocuklarına neleri hangi önem sırasına göre öğretmesi gerekmektedir? Nasıl bir insan tipinin ya da tiplerinin yetişmesini istiyoruz? Bu insan tipi hangi hedeflere ulaşmamızda yardımcı olacaktır? Erol Güngör çalışmalarında öğretmen ve öğretmenlik mesleği ile ilgili genel olarak bu soruların cevabını vermeye çalışmak-

tadır. Erol Güngör sorduğu sorularda eğitime bir bütün olarak bakmış ve öğretmeni de bu bütünün bir parçası olarak görmüştür. Dolayısıyla ona göre öğretmenlerle ilgili her konu bir devlet politikası olarak değerlendirilmelidir ve öğretmenin her zaman yanında olunmalıdır. Aksi takdirde kendi başına bırakılırsa “...öğretmen karanlık orman içinde yol bulmaya çalışan bir insan olmaktan kurtulamayacaktır” (Güngör, 2007a: 63-64).

Erol Güngör’e Göre Eğitimde Öğretmenler

Erol Güngör’e göre öğretme işini kendisine meslek edinmiş ve öğrenci yetiştirmek için özel olarak yetiştirilmiş kişilere öğretmen denilmektedir (Güngör, 2007a: 56). Buna rağmen Erol Güngör’e göre hoca talebe ilişkisinin ilk başladığı yer ailedir (Güngör, 1998: 441). Bu sebeple Erol Güngör’ün öğretmenlik mesleği ile ilgili düşüncelerine geçmeden önce eğitimde ailenin yerine değinmek yerinde olacaktır. Erol Güngör öğretmenlerin insan hayatında belirli bir dönem etkili olduğunu söylemektedir. Bunun dışında bireyler öğrendiklerini genellikle öğretmen olmayan kişilerden öğrenmektedir. Özellikle anne babaların bu konuda yeri büyüktür. Ancak yine de Erol Güngör okulda öğretmenlerden alınan formal eğitimin öneminden bahsetmektedir (Güngör, 2007a: 56-57). Bu anlamda Erol Güngör eğitimde formal ve informal eğitim farkını vurgulamaktadır.

Erol Güngör’ün öğretmenler ile ilgili açıklamalarında modern zamanlarda artık formal eğitimin informal eğitimden daha baskın hale geldiğini anlaşılmaktadır. Çünkü modern zamanlarda kişiler ailelerinden ve çevrelerinden ne kadar informal eğitim almış olsalar dahi formal eğitime de ihtiyaç duymaktadır. Formal eğitim sonucu alınan diplomalar bireyleri hayatta avantajlı hale getirebilmektedir. Formal eğitimden alınacak belgelerin düzenleyicisi öğretmenlerdir (Demirsoy, 2019: 56). Dolayısıyla eğitim kurumlarında öğretmenlerin misyonu çok büyüktür. Öğretmen öğrenciyi yeni şeyler öğrenmeye teşvik etmelidir. Öğrencilere bilginin sürekli üstüne konularak ilerlediğini kendini de değişen, gelişen ve ilerleyen dünyaya adapte edip geliştirerek göstermelidir. Bu öğretmenin sürekli kendisini yenilemesi anlamına gelmektedir. Bu anlamda Erol Güngör öğretmen yetiştirme politikalarının gereği olarak öğretmenin sadece ezberlediği bilgileri aktarıcı olarak yetiştirilmesini eleştirmektedir. Bilgiyi ezberleyen öğretmenler yetiştirilmesi, öğretmenlerin de kendi öğrencilerini bu şekilde yetiştirmesine sebep olacaktır. Bu kısır döngü neticesinde öğrencide var olan yetenekler keşfedilemeden körelmiş olacaktır. Dolayısıyla Erol Gün-

gör'e göre öğrencilere ezbere gereksiz bilgi yüklemesi yerine, onların gelişim seviyelerine göre, çağın gereklerine uygun eğitim verilmelidir. Bu kısır döngüden öğretmenlerin çıkması için öğretmen eğitim politikalarının yanında görev yapan öğretmenlerin hizmet içi eğitim programlarının çok iyi organize edilmesi gerekmektedir. Ayrıca öğretmenler için pekiştirici olması için ödüllendirme teşvik sistemi kurulmalıdır. Aksi halde heba olan bir milletin geleceği olacaktır (Güngör, 2007a: 57- 68). Erol Güngör ortaya çıkacak sonuç ile ilgili olarak öğretmenlerin yetiştirilmesine çok önem vermektedir.

Tarihimizde öğretmen yetiştirilmesi ile ilgili ilk kurum Darülmualim'dir. 1848 yılında açılmıştır. Osmanlı devletinde bu tarihe kadar öğretmen yetiştirme ile ilgili bir gelişme görülmemiştir. Ancak 2. Meşrutiyet ve cumhuriyetin kurulması ile birlikte yeni rejimin öğreticileri ve sevdircileri olarak öğretmenlere ihtiyaç duyulması öğretmen yetiştirmek ile ilgili yenilikler yapmayı gerekli kılmıştır (Güngör, 2007a: 58). Özellikle 2. Meşrutiyet ve cumhuriyet rejimlerinin tanıtıcıları olarak görüldükleri için öğretmenlere ve onlarla ilgili yapılacak yeniliklere büyük önem verilmiştir (Er, 2004: 34):

“İkinci meşrutiyet ve Cumhuriyet rejimleri birer inkılap olmak itibarıyla ideolojik eğitime büyük önem vermiş, bunun için de öğretmen zümresini iktidarın temsilcisi ve imtiyazlı sınıfı haline getirmiştir. Modern tahsilin çok yeni bir şey olduğu ülkede öğretmenler rejimle birlikte yeni medeniyeti de temsil eden nüfuzlu, itibarlı kimselerdi” (Güngör, 2007a: 58).

İlerleyen dönemlerde ise verilen önem ve yapılan yenilikler yeterli olmamıştır. Çünkü bir dönem sonra eğitim fakültelerini tercih eden kişilerin tek tercih sebebi sadece o bölümü tutturmak olmuştur. Bu durum ister istemez öğretmen kalitesini düşürmüştür (Güngör, 2007a: 63).

Erol Güngör'e göre öğretmenlik mesleğinin öğretmenlerin yetiştirilme politikalarının dışında problemleri bulunmaktadır. Bu problemler kendilerinin dolayısıyla mesleğin gelişmesine ket vurmaktadır. Erol Güngör'ün problem olarak nitelediği sorunların ilki kendi dönemi için geçerlidir. Şöyle ki Erol Güngör üniversite mezunu olmayan öğretmen okullarından mezun olan kişilerin atanmasına öncelik tanınmasını sınırlı bir durum olarak nitelemiştir. Üniversite mezunu öğretmenlerin kaliteyi daha çok arttıracığını düşünmektedir (Güngör, 2007b: 222-223). Bu konu ile ilgili Erol Güngör düşüncelerini şöyle aktarmaktadır:

“Bir öğretmen okulunda iki-üç yıllık eğitimden sonra mezun olanlara “siz şu altı dersin hepsini okutabilirsiniz” denirse, bir tek dersi dahi layıkıyla okutacak seviyede yetiştirilmemiş olan bu gençler her şeyi bildiklerini zan ve iddia edeceklerdir. Bunlar, iddialarına göre bir mevkie getirilecek yerde kendi kabiliyetlerine uygun işlerde kullanılacak olsalar her şeyi bilme iddiası zararsız bir vehim halinde kalabilir, hatta nefislerini tatmin ettiği için faydalı da olabilir. Fakat geri kalmış memleket, bu eğitilmemiş insanları halkı eğitmekte, ona rehber olmakta kullanır, çünkü geri kalmış memleket idarecilerinin perspektifi, on beş-yirmi yıl ilerisini görecektir veya hesaba katacak kadar derin değildir; ucuz ve sun’i tedbirler, göz doldurucu gösterişler hem onları hem de aydınları kolayca tatmin eder. On beş yıl sonra kurulabilecek sağlam temeller, çok defa meselelerin beklemeye tahammülü olmadığı iddiasıyla feda edilir. Hakikatte bu ucuz ve günlük tedbirlerin kaybettiği zaman içinde üç, beş, hatta daha fazla on beş yıllar heba olup gitmektedir” (Güngör, 1998: 239).

Hemen belirtmek gerekir ki bu problem günümüzde yaşanmamaktadır. Günümüzde öğretmenlerin hepsi üniversite mezunudur. Ancak öğretmenlik mesleğinin tayini ile ilgili başka konularda günümüzde de tartışmalar devam etmektedir. Örneğin günümüzdeki öğretmenlik meslek edinimi ile ilgili tartışma konularından biri fen edebiyat fakültesi mezunlarına formasyonla öğretmenlik yapabilme hakkı verilmesidir.

Öğretmenlik mesleği ile ilgili Erol Güngör’ün değindiği ikinci problem mesleğin itibar kaybetmiş olmasıdır. Bunun temel sebebi ekonomik anlamda öğretmenlerin geçmişe nazaran tatmin edecek maaş alamamasıdır diğer sebebi ise zihniyetle alakalıdır. Yani Türkiye’yi yönetenlerin eğitim ve kalkınma da kimlere öncelik vereceği ile ilgilidir:

“Bugün öğretmen meselesi özellikle iki açıdan büyük bir dert halindedir ki, bunlardan biri iktisadi, diğeri bir zihniyet meselesidir. İktisadi mesele öğretmenlik mesleğini itibarsız kılan ve öğretmeni karnını doyuramaz hale getiren bir büyük değişimle ortaya çıkmıştır. Türkiye’nin kalkınma hareketine geçmediği bir devirde devletten maaş alanlar oldukça refah içinde yaşayan bir zümre teşkil ediyorlardı ve öğretmenlerde bunlar arasındaydı. Ancak sabit gelirli olanların hayat şartlarıyla baş edemediği iktisadi değişim çağında öğretmenler git gide sefilleşen memur kitlesinin başında yer almaya başlamıştır (...) İkinci mesele zihniyetle, yani Türkiye’yi idare edenlerin eğitim ve kalkınma anlayışları ile ilgilidir ve birinciden daha önemlidir. Bu problem

Türkiye'nin kalkınmasında neye ve kimlere öncelik verileceği noktasındaki anlayış farkından kaynaklanmaktadır" (Güngör, 2007a: 60-61).

Tüm bu sorunlarla beraber belirtmek gerekir ki bir problem de öğretmenlik mesleğini tercih edenlerin bu işe gönül vermemiş sadece puanları yettiği için bu mesleği seçen kişiler olmasından ileri gelmektedir. Bilindiği üzere öğretmenlik mesleği özveri isteyen bir meslektir. Bu sebeple mesleği severek yapabilecek kişilerin olması her açıdan kaliteyi arttıracaktır

Öğretmenlik mesleği ile ilgili ikinci problemle ilintili olan üçüncü problem ise cumhuriyetin ilk yıllarına dayanmaktadır. Ülkenin ilk yıllarında vatandaşların acilen okuma yazma öğrenmesi ve ülkenin hepsinin okur yazar hale gelmesi hedeflenmiştir. Bunun için iyi yetişmiş öğretmen kadrosu ikinci plana atılmıştır. Çünkü esasında çok önemli olan ve özel bir ihtisas gerektiren okuma yazma öğretme işi için üst düzey bir eğitim formasyona gerek duyulmamıştır. Öğretmen tayinleri de buna göre gerçekleştirilmiştir. Herkesin okuryazar olması motivasyonu ile öğretmen açığını kapatmak için yeni öğretmen okulları açılmış hatta birçok genç üç ay gibi kısa bir sürede hızlandırılmış eğitime tabi tutularak öğretmen olmaları sağlanmıştır. Ancak herkesin okuryazar olması için sarf edilen üstün çaba, kaliteli öğretmen yetiştirilmesi için harcanmamıştır (Güngör, 2007a: 60-63). Bu durumu Türk kültürü ve Milliyetçilik adlı eserinde Erol Güngör şöyle açıklamaktadır:

"Üniversiteye giremeyen, yani yüksek tahsile girebilmek için gerekli bilgiye sahip olmayan binlerce çocuk Milli Eğitim Bakanlığının elinde bulunan öğretmen okullarına yerleştirilmektedir. Böylece üniversitenin kabul etmediği kimseleri hükümet lise öğretmeni olarak mezun edecek, sonra onların okuttuğu çocuklar üniversite kapıları önünde yine bekleyeceklerdir. İşin daha fenası, üniversiteye girerek öğretmenlik hakkını almış çocuklara Millî Eğitim Bakanlığı üvey evlat muamelesi yapmakta, kendi öğretmen okulların dan mezun olanlara öncelik vermektedir. Bir zamanlar Silahlı Kuvvetler bünyesinde de aynı mantıksızlık vardı, bereket versin ki çabuk kaldırıldı. Lise mezunu olarak yedek subaylığa girip tezkere bırakanlar, Harbiye mezunlarından önce subay çıktıkları için onlara amir oluyorlardı" (Güngör, 2007b: 222).

Erol Güngör'ün yukarıda bahsettiği okuma yazma öğreten ilkökul öğretmenleri ile ilgilidir. O yıllardaki orta okul ve lise öğretmenleri

nispeten daha iyi yetişmiş kişilerdir. Dolayısıyla bu okullardaki öğretmenlerin donanımlı olması o okullardan mezun olan öğrencilerinde daha iyi yetişmiş olmasını sağlamıştır (Güngör, 2007a: 60). Bunun sebeplerinden birisi de o yıllarda az sayıda ortaokul ve lise olması da gösterilebilir.

Öğretmenlerin zorluk çektiği bir alanda sınıfların çok kalabalık olmasıdır. Hızlı nüfus artışı ile birlikte ülkemizde bu problemi yaşamıştır hatta yaşamaktadır. Erol Güngör de öğretmenlik ile ilgili problemlerden birinin sınıfların kalabalık mevcudu olduğundan bahsetmektedir. Sınıf mevcudu arttıkça öğretmenin öğrenci ile ilgilenme oranının düşeceğini söylemektedir:

“...Dünyanın en verimli eğitim sistemi bir hocanın bir talebeyi yanına alıp, eğitmesidir. Talebe sayısı dörde çıktı mı, orada sıkıntı başlar. Batılı memleketler bu müsamananın sınırını on, on beş kişi arasında tutmaktadır. Yani bir hoca en fazla on beş kişiye hitap edebilir” (Güngör, 1998: 432).

Eğitim konusunda, özellikle “insan” faktörü üzerinde duran Erol Güngör, bu çerçevede Türkiye’deki öğretmen meselesi ve din eğitimi konularına yönelik sosyal değişimin az olduğu dönemlerde, öğretmenlerin esas görevinin, geleneği mümkün olduğu kadar noksansız bir şekilde muhafaza etmek ve onu yeni nesillere aktarmak olduğuna inanmaktadır. Güngör, din eğitimi meselesinin ise ideolojik plandaki tartışmaların dışında ele alınıp ülke gerçekleri açısından değerlendirilmesi gerektiğini savunur (Yıldız, 1998: 40). Bunun için de Erol Güngör’e göre öncelikle din devlet hayatından çekilmelidir. Dinin bir vicdan işi olduğu anlatılmalıdır. Dinin bu şekilde ele alınması, her şeyden önce dinle ilgili kurumların millet hayatında etkili olmasını önlemek anlamına gelmektedir. Özellikle bu konuda millet uyandırılmalı, Türk milletinin karakterinde Cumhuriyet rejimi olduğu anlatılmalıdır. Bunun için de cumhuriyet ideallerine inanan öğretmen yetiştirilmeli ve eğitimin mutlak idare ve kontrolü devlette olmalıdır (Güngör, 2007a: 93).

Erol Güngör dini eğitim kurumlarından da bahsetmektedir. Ona göre medreselerden başlayan İslami eğitim kurumlarında ciddi sıkıntılar vardır. Bu nedenle ıslahları gerekmektedir (Korkmaz, 1994: 100). Bu kurumların en büyük problemi ise iyi bir din adamı yetiştirememektir. Dini öğretmekle görevli bu kişilerin kaliteli olmasının gerekliliği üzerinde durmaktadır (Yaşar, 2009: 75). Türkiye de din işlerin-

de rehber olacak yüksek derecede tahsil görmüş insanların kalmayışı Erol Güngör tarafından eleştirilmiştir. Din denilince eğitim görmemiş insanların telkin etmeye çalıştığı ve aydın kimselere asla hitap edemeyecek nitelikteki öğreticilerin akla gelmesi oldukça tehlikelidir (Güngör, 1998: 389). Erol Güngör dini eğitim veren öğretmenlerin yanında meslek lisesinde eğitim veren öğretmenlere değinmektedir. Meslek liselerinde görev yapacak öğretmenlerin teknik bilgi konusunda donanımlı olmaları gerektiğini belirtmektedir (Güngör, 2007a: 62).

Üniversitedeki hocalar ile ilgili Erol Güngör her yeni neslin kalite açısından daha düşük olduğunu düşünmektedir. Ona göre kendi nesilleri üniversitede profesör olduklarında yeni asistan ve doçentler onlardan daha iyi olmayacaklar. Eskiden ilim öğrenmek için tahsil yapılırken, bugünkü nesil doktrin öğrenmektedir (Güngör, 1998: 32). Erol Güngör akademideki hocalar ilgili tespitlerinin biri de hocaların niversite geleneğini bilme açısından eksik olmalarına yöneliktir (Güngör, 1998: 399). Ayrıca Erol Güngör niversite hocasının yabancı dil bilmesini zaruri görmektedir (Güngör, 1998: 132). Erol Güngör niversitelerde örf ve adetlerin niversite hocaları tarafından öğretilmesi ve araştırılmasında da bir sakınca görmemektedir:

“Anayasa Mahkemesi’nin beş sayın yesi, sadece gençlerin milli örf ve adetlere göre yetiştirilmesine değil, örf ve adetlerin okutulmasına ve öğretilmesine de karşıdırlar. Açıkça ifade ettikleri gibi, bunların niversite gençliğine ğretim konusu olarak sunulması ğretim bütünlüğünü de sarsar. Bizim bildiğimize göre, mesela İstanbul niversitesinde yıllarca örf ve adetler okutulmuştur ve okutulmaktadır; sosyoloji, sosyal antropoloji, etnoloji okutulan her üniversitede örf ve adetler öğretilir; bunların üzerinde hem mezuniyet seviyesinde hem de daha üst seviyede akademik araştırmalar yaptırılır. Dünyanın hiçbir ülkesinde örf ve adetler okutulduğu zaman ğretim bütünlüğünün sarsılacağı düşünülmemiştir. Eğer Türkiye’de böyle bir düşünce ile örf ve âdet öğretiminin yasak sayıldığı duyulmuş olsaydı, ağdaş uygarlık düzeyini temsil eden Batılı meslektaşlarımız, kulaklarına veya gözlerine inanamazlardı” (Güngör, 2003: 109).

Meslek içi eğitimlerin önemine değinen Erol Güngör bu eğitimlerin hem mesleğe yeni atanan öğretmenlere hem de yıllardır öğretmenlik yapan öğretmenlere düzenli olarak verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu eğitimler öğretmenlerin çağın yeniliklerine göre kendilerini geliştirmesi için oldukça önemli olmaktadır. Öğretmenlerin gelişimi

kendi çabalarına bırakılmamalıdır (Güngör, 2007a: 63). Aksi halde: “ders kitabından ve günlük gazeteden başka bir şey okumayan öğretmenler” ile karşılaşılacaktır (Güngör, 2007b: 223).

Eğitim sürecinin karşılıklı bir süreç olduğu söyleyen Erol Güngör, öğretmenler ile öğrenciler arasındaki kuşak farklılığını gidermek için çözüm önerisini Sosyal Meseleler ve Aydınlar kitabında şu cümlelerle aktarmaktadır:

“Genellikle öğrenciler hocalarından şikâyetçi olurlar, daha sonraki hayatlarında hocalarını anlatırken hepsinin bir eksik, hatta marazi tarafını bulurlar ve hepsini hatıra olarak anlatırlar. Bunun önemli bir sebebi genellikle öğretmenin problemleri ile gençlik problemlerinin farklı oluşu ve ikisinin de ayrı problemleri gene farklı gözlerle görmeleridir. O yüzden böyle farklılaşmayı şuurlu olarak bilmeyen bir hoca talebenin bilmesini ister muvaffak olamaz. Hele çok önemli mevzularda öğrencilerine bir şeyler anlatmak mecburiyetinde ise boşu boşuna gayret sarfeder. Ondan sonra da şikâyetçi olur. Ahmaklıklarından, cahilliklerinden, haylazlıklarından dem vurur. Bu bakımdan hocanın talebeye bir şeyler öğretmesi kadar, öğrencinin de hocaya bir şeyler öğretmesi gayet makul ve meşru ‘dur’ (Güngör, 1998: 454).

Erol Güngör öğretmenlik mesleği ile ilgili döneminde çok popüler bir konu olan köy enstitüleri ile ilgili de görüş ve eleştirilerini belirtmiştir. Köy enstitüleri 17 Nisan 1940 yılında kabul edilen 3803 sayılı kanuna göre kurulmuştur. Köy enstitülerinde köy koşullarına alışkın olan köylü çocuklar köyden alınarak öğretmen olarak yetiştirilmek ve böylece köy koşullarına uyum gösterebilen öğretmenler atayabilmek amaçlanmıştır. Bu enstitülerin hedefi sadece köye öğretmen yetiştirmek olmamasına rağmen büyük amacı bu olmasından dolayı bu hedefi ile öne çıkmıştır (Şeren, 2008: 211). Çünkü cumhuriyet kurulduktan sonra ülke nüfusunun büyük çoğunluğunun (yaklaşık yüzde sekseni) yaşadığı köylerde okul sayısı yok denilecek kadar azdır. Bu okullara kentlerde yetişmiş öğretmen gönderilmekte zorlanmaktadır. Gönderilebilen öğretmenler ise köy hayatına alışmamaktadır. Bu durum Hasan Ali Tonguç’un dikkatini çekmiştir. Hasan Ali Tonguç köy enstitülerin hem teorisyeni hem de kurucusudur. Ona göre köy insanları sadece okuma yazmaya ihtiyaç duymamaktadır. Ayrıca sağlık gereksinimlerinden çiftçiliğe kadar birçok konu ile ilgili de bir rehber gereksinimleri bulunmaktadır. Çeşitli yenilikleri köye götürebilmek için köylünün dilinden anlayan yeni bir aydın tipine ihtiyaç bulunmakta-

dır. Bu da Tonguç'a göre ancak köylünün kendi içinden çıkabilecektir (Aysal, 2005: 270-271). İşte tam bu noktada Erol Güngör'ün eleştirileri başlamaktadır. Öncelikle Erol Güngör enstitü mezunu olan öğretmenlerin örnek olmaları için kendilerine verilmiş olan tarlaları kullanmadıklarını, o tarlaları yine köylülerin değerlendirdiğini söylemiştir (Güngör, 2007a: 59-60). Bunun dışında Erol Güngör'e göre köy enstitüsünden mezun olan ve tekrar köye gelen köylü çocukları ömür boyu köylerde yaşamaya mahkûm ediyorlardı:

“Türkiye’de sanayileşme başlamazdan önce köylüyü şehre çekecek cazip bir hal veya bir mecburiyet yoktu. Nüfusun artış sürati ve halkın hayat anlayışı da köylüyü büyük ölçüde köylerde tutmaya yetiyordu. Bu devirde Türk köylüsü tarla işlerinde kendisine yardımcı olması için, çocuklarını da çalıştırır, hükümet ise çocukları yakalayıp mektebe koymak için onların peşinden koşardı. İlkokulu bitiren, okuma-yazma öğrenen köylü çocukları zaten askerlik çağına gelinceye kadar bu öğrendiklerini tamamen unutuyorlar, orduda yeniden okuma-yazma kursuna alınıyorlardı. O devirde ilkokul tahsilinin köylü için hemen hiçbir fonksiyonel önemi yoktu. Bazı köylü çocukları ise daha yukarı seviyede tahsil verileceği bahanesiyle Köy Enstitüsü denilen ilk öğretmen okullarına alınıyor, buradan mezun olduktan sonra yine köye gönderiliyorlardı. Orta Öğretmen Okulunda (Gazi Enstitüsü) tahsil görmek üzere imtihanla alınan bir avuç delikanlı hariç, enstitü mezunu bütün köy çocukları hayat boyu köyde kalmaya mahkûm bırakılıyorlardı. Bu vaziyet ancak çok-partili devirde büyük ölçüde değişmiştir.” (Güngör, 2007b: 187).

“...Köy Enstitüsü denen köy öğretmen okullarına ait talebe kontenjanının üçte ikisini köylü çocuklarından doldurmak suretiyle bu çocukları ömür boyu köyde kalmaya mahkûm ediyorlardı” (Güngör, 2007b: 168-169).

Erol Güngör'ün köy enstitüsü ile ilgili eleştirilerin bir yönü de orada yetişen öğretmenlerin niteliği ile ilgilidir. Köylülere birçok konuda rehberlik yapması beklenen öğretmenlerin şehirlerde ortaokul seviyesindeki okullardan mezun olmaları durumu beklentileri karşılayamamaktaydı. Yani köy enstitülerinde sadece ortaokul seviyesinde eğitim alan öğrencilerden öğretmenlik başta olmak üzere, köyle alakalı uzmanlık gerektiren birçok işte rehberlik yapmaları beklenmekteydi (Güngör, 2007a: 59-60). Ayrıca köylere gelen öğretmenler Erol Güngör'ün ısrarla üzerinde durduğu kendilerini geliştirme konusunda da imkân bulamamıştır (Güngör, 2007a: 61-62).

Erol Güngör öğretmenlerin öğrencilere eğitim verirken ceza ve ödüllendirmelerin pekiştirici olabileceğinden bahsetmektedir:

“Bu meselenin tartışması psikologlar için hiç de yabancı bir konu değildir. Psikolojide bugün eski önemini kaybetmiş veya en azından kendini büyük ölçüde değiştirmiş bulunan bir davranışçı psikoloji ekolü (behaviorism) vardır. Bu ekolün kurucuları ve taraftarları hayvan davranışı ile insan davranışı arasında bir devamlılık görmelerinin yanı sıra, her iki türün davranışlarını da ceza veya mükafat yoluyla pekiştirmeye dayanan bir öğrenme olayı halinde görürler. Basitçe söylersek, bir hareketi yaptığımız zaman bunun sonunda bize haz verecek bir durum hasıl olursa, o hareketi tekrar etmemiz ihtimali artar; aynı hareketin sonunda ceza görmemiz (herhangi bir şekilde acı veya elem duymamız, zarar etmemiz) ise bu tekrar ihtimalini azaltır veya sıfıra indirir. Yanan sobaya elini yaklaştıran ve dokunan çocuğun, eli yanınca bir daha aynı şeyi yapma ihtimali azalır, belki birkaç defa daha aynı hal başına gelince artık ateşten kaçmayı öğrenir. Derslerinden yüksek not alan bir öğrenci, bunun sonunda gerek öğretmenlerinden gerek anne babasından maddi ve manevi mükafat gördükçe çalışkanlığını devam ettirir. Alışkanlıklarımız bu şekilde gelişir. Sonra bu alışkanlıklar sosyal ihtiyaçlara cevap verdikleri anlaşıldığı zaman bütün cemiyete mal olur, yani örf ve âdet halini alır” (Güngör, 2003: 90-91).

Erol Güngör tarih derslerinde öğretmenlerin Türklerin çok eski bir tarihe sahip oldukları bilgisini öğretilmesinin gerektiğinin önemi üzerinde durmaktadır:

“Bazı milletlerin çok eski bir tarihi bulunmakla beraber, milletin fertlerinde, hatta aydınlarında bile, tarihin gerçeği ile tarih şuuru birbirine uymayabilir. Mesela bizim objektif tarihimiz Milattan çok öncelere gittiği halde yakın zamanlara kadar tarihimizin başlangıcı İslam tarihinin başlangıcıyla aynı sayılırdı. Büyük şahsiyetlerin soy kütükleri İslam’ın ilk yıllarındaki büyük adamlara dayandırılır, öğrencilere Peygamberler Tarihinden sonra İslam devletleri tarihi ve bu arada Selçuklu ve Osmanlı tarihleri öğretilirdi. İslam öncesi bir Türk tarihinin bulunduğu elbette inkâr edilemiyor ve bu arada Selçuklu ve Osmanlı Sultanlarının soy kütükleri Oğuz Han’a kadar devam ettiriliyordu. Fakat Osmanlı cemiyetinin değerler sistemi, siyasi ve sosyal yapısı tarihin daha çok bir din tarihi halinde görülmesine pek elverişliydi. Bu neticeye şaşmamak gerekir, çünkü başka milletler de yine yakın zamanlara kadar şimdiki tarih anlayışına sahip değillerdi” (Güngör, 2003: 73).

Çünkü Erol Güngör'e göre 2. Meşrutiyet ve Cumhuriyet ile yapılan yeniliklerin temel amacı milliyetçiliktir. Milliyetçilik ile halk arasında milliyet esaslarına dayanan birlik ve dayanışma şuuru oluşturmak amaçlanmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek için milli şuurun öğretilmesi gerekmektedir. Bu misyonu gerçekleştirecek olan öğretmenlerdir (Güngör, 2007a: 58). Erol Güngör milli şuur konusunda öğretmenlere çok iş düştüğünü ve bu konuda çok dikkatli olmaları gerektiğini belirtmektedir:

“Yaşımız ve bilimiz ilerledikçe önce coğrafyayı tanıdık. Cihan Harbi'ndeki bozguna topraklarımızın elden gittiğini, bize sadece Anadolu yarımadasının kaldığını anladık. Ama öğretmenlerimiz bize hep yabancı milletlerin bizden ayrıldığını, bizim de kendi topraklarımıza çekildiğimizi söylüyorlardı. Biz bu tarih görüşü ile radyolarda her gün okunan Rumeli, Kırım, Yemen türküleri arasındaki tezdâ da fark edecek halde değildik. Ailemizde ve yakınlarımız arasında Hicaz'da, Gazne'de, Balkanlar'da, hatta Azerbaycan'da savaşmış ihtiyarlar vardı; bunlar kaybettiğimiz topraklar için ağlar dururlardı. Öğretmenimize göre bunlar Arabin, Acemin ülkesini korumak için boş yere kan dökmüşlerdi. Ama Kâbe'nin müdafaasında bulunan dedem Arap diye bir millet veya devlet tanııyordu, o İngilizlere karşı devletimizin topraklarını korumak üzere savaştığına inanıyordu. Bilgisine saygı duyduğum öğretmenimizin ilkokul görmemiş dedemden cahil olduğunu anlamam için aradan uzun yıllar geçti. Bir gün İstanbul ve Edirne de elimizden çıksa, öğretmenimiz herhalde oraların zaten Bizans toprağı olduğunu, bizim yine vatanımıza çekildiğimizi söyleyecekti. Bize vatanın iyi bir tarifini yapan olmadı, ama öyle anlaşıyordu ki, vatan düşmanlarımızın bizden henüz almadık/an yerdî. Vilson'un teklif ettiğı plan gerçekleşseydi Türk vatanı Konya vilayeti olacaktı. Acaba o zaman birisi çıkıp da bizim buraya Orta Asya'dan geldiğimizi, başkalarının yurdunda haksız yere bulunduğumuzu söylese ne yapacaktık? Rumeli gibi, Suriye ve Irak gibi, Arabistan gibi, Mısır ve Kuzey Afrika gibi, Akdeniz adaları gibi, Balkanlar gibi, Budin ve Belgrad gibi Anadolu yarımadasını da sonradan alınış değil miydik?” (Güngör, 2007b: 122).

Tarihi bir bütün olarak değerlendiren Güngör, tarihin milli ahlak ile olan ilişkisine de ele almıştır. Ona göre; Milli ahlak tarihi süreç içerisinde oluşan bir bütündür. Bu sebeple bir çocuğa milli ahlakı öğretmenin en verimli yolu, yine onu tarihi süreç içerisinde; masallar, çocuk hikâye ve romanları vasıtasıyla genellikle tarihi konulara değinilerek, milli

ahlakın temel değerlerinin olaylar halinde aktarılmasından geçmektedir (Arıtaşı: 2017: 89). Bunu en etkili bir şekilde gerçekleştirecek olan kişiler de öğretmenlerdir.

Sonuç

Türk sosyolojisi yüz yıllık tarihinde önemli isimler ve bu isimlerin ufuk açan eserleriyle kimlik kazanmıştır. Ziya Gökalp, Mümtaz Turhan, H. Ziya Ülken, Behice Boran, Z. Fahri Fındıkoğlu, Niyazi Berkes, Baykan Sezer, Şerif Mardin ve daha pek çok isim Türk sosyolojisinin temellerinin atılmasında katkıları olmuştur. Erol Güngör de şüphesiz ki ortaya koyduğu eserlerle Türk sosyolojisine katkı sağlayanlar arasında yerini almıştır (Alver, 2013: 95).

Erol Güngör 25 Kasım 1938 yılında Kırşehir’de dünyaya gelmiş, Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü görevi sırasında 24 Nisan 1983 yılında İstanbul da vefat etmiştir. Türkiye’nin önemli meseleleri ile ilgili yaptığı tespit ve tahlilleri içeren çeşitli telif ve tercüme eserler ile birlikte değişik dergi ve gazetelerde yayımladığı yazılarıyla geniş halk kitlelerine ulaşmıştır. Erol Güngör’ün ilmi yönü, fikirleri, düşünceleri çok kez değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler sonucunda kültür değerlerimize olan hakimiyeti, olayları tahlil edişindeki üstün yeteneği, anlaşılır ve akıcı üslubu konusunda çoğu kişi hem fikirdir. Bu yönüyle Erol Güngör, gün geçtikçe daha iyi anlaşılacaktır. Yaşadığımız dönem ve gelecek dönemlerde karşılaşacağımız şartları en geniş biçimde ele alarak yorumlayan Güngör’ün eserleri, bugünkü nesillerin sahip olduğu avantajlardandır (Er, 2004: 123).

Erol Güngör eserlerinde eğitime ve eğitimin sacayakları diyebileceğimiz kurumlara değinmiştir. Bu sacayaklarından birisi de şüphesiz ki öğretmenlerdir. Bu çalışmada Erol Güngör’ün eserlerinde öğretmenlik mesleği ve öğretmenler ile ilgili düşüncelerine yer verilmiştir.

Erol Güngör, Türk eğitim sisteminin kilometre taşlarından birisidir. O milletini çok iyi tanıyıp onlarla ilgili yerinde gözlem yapan bir düşünürdür. Bu özelliği ile fikirlerinin pek çoğu taze kalmış ve yeni nesillerin eğitiminde rehber olmuştur (Özbek, 1998: 71). Keza eğitim sisteminin içinde önemli yeri olan öğretmenlerle ilgili gözlemlerinden bahsetmiştir. Temel olarak Erol Güngör öğretmenliği; öğretme işini kendisine meslek edinmiş ve öğrenci yetiştirmek için özel olarak yetiştirilmiş kişiler olarak tanımlamaktadır. Formal eğitimin ve öğretmenlerin gerekliliğinin yanında temel eğitimde ailenin önemine de değinmektedir.

Erol Güngör'e göre eğitim kurumlarında öğretmenlerin misyonu çok büyüktür. Bu misyonu layıkıyla karşılayabilmek için kendilerini çok iyi yetiştirmeleri gerekmektedir. Aksi halde bir nesil heba olup gidecektir. Bunun için öğretmenlere meslek içi eğitimlerin rutin aralıklarla verilmesi gerekmektedir. Böylece çağın gereklerine ayak uydurabilen ve öğrenciler ile arasındaki kuşak farkını azaltan daha başarılı öğretmenler öğrencilere eğitim vermiş olacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarındaki öğretmenlikle ilgili politikalarını değerlendiren Güngör kimi konularda eleştirilerde bulunmuştur. Eleştirdiği konuların başında tüm halka okuma yazma öğretmek amacıyla yüksek öğrenim yapmamış kişilerin öğretmen olmasıdır. Bu durumun öğretmen kalitesini düşürdüğünü düşünmektedir. Ayrıca Güngör öğretmenlik mesleğinin itibar kaybettiğinden bahsetmektedir. Bunun başat sebebi öğretmenlerin yaşadığı ekonomik sorunlardır.

Din eğitimi konusunda öğretmenlerin önemine değinen Güngör cumhuriyet ideallerine inanan öğretmenler olması gerektiğinden bahsetmektedir. Bunun içinde dini eğitim kurumlarının ıslah edilmesi gerekmektedir. Meslek liselerindeki eğitime de değinen Güngör meslek liselerindeki öğretmenlerinde teknik bilgi konusunda donanımlı olmaları gerektiğini söylemektedir.

Milli şuurun gençlere verilmesi konusunda öğretmenlerin sorumlu olduğunu vurgulayan Erol Güngör bu konuda öğretmenlerin dikkatli olması gerektiğini söylemektedir. Milli şuurun öğretilmesinde tarih öğretiminin de önemli olduğunu söylemektedir. Öyle ki; bir çocuğa milli şuur ve ahlakı öğretmenin en verimli yolu bir rehber (öğretmen) eşliğinde tarihi süreç içerisinde temel değerlerin olaylar halinde aktarılmasından geçmektedir.

Son olarak Güngör dönemindeki ve daha sonraki birçok kişinin aksine köy enstitülerinin açılmasına olumlu bakmamıştır. Bu konuda tezini kuvvetlendirmek için çeşitli argümanlar sunmuştur. Ona göre köy enstitüsünden mezun olan ve tekrar köye gelen köylü çocukları ömür boyu köylerde yaşamaya mahkûm edilmektedir. Ayrıca ona göre köylülere birçok konuda rehberlik yapması beklenen köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin şehirlerde ortaokul seviyesindeki okullardan mezun olmaları durumu beklentileri karşılayamamıştır.

Kaynakça

- Alver, K. (2013). Erol Güngör'ün Sosyolojik İzdüşümü. *TYB Akademi*, 9, 95-104.
- Arıtaşı, E. (2017). *Erol Güngör'e göre; dil ve değerlerin sosyal bilgiler eğitimindeki yeri*. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Aysal, N. (2005). Anadolu'da aydınlanma hareketinin doğuşu: köy enstitüleri. *Atatürk Yolu Dergisi*, 9 (35), 267-282.
- Demirsoy, A. (2019). Erol Güngör'ün eğitim tarihimizdeki yeri ve önemi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Er, E. (2004). *Erol Güngör'ün örgün ve yaygın eğitim görüşleri (Din eğitimine yönelik önerileri)*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ergüç, V. (2013). Türkiye'de Muhafazakâr Milliyetçilik: Erol Güngör Örneği. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Güngör E (1998), *Sosyal Meseleler ve Aydınlar (Ötüken Neşriyat, İstanbul)*.
- Güngör E (2007a) *Dünden Bugünden Tarih-Kültür-Milliyetçilik (Ötüken Neşriyat, İstanbul)*.
- Güngör E (2007b) *Türk Kültürü ve Milliyetçilik (Ötüken Neşriyat, İstanbul)*.
- Güngör E (1997) *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak (Ötüken Neşriyat, İstanbul)*
- Güngör, E. (2003). *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik. Hisar Kültür*.
- İhtiyaroğlu, N. (2021), *Sosyo-kültürel Bir Sistem Olarak Okul, Eğitim Sosyolojisi (Ed. Müjdat Avcı ve Ahmet Özalp) Lisans Yayıncılık, Ss.245-267*.
- İnce, A. (2020). Bir iktidar aracı olarak eğitim: Michel Foucault'nun eğitime ilişkin görüşleri. *Turkish Studies Education*, 15 (3), 1927-1938.
- Korkmaz, A. (1994), *Ziya Gökalp Aksiyonu Meşrutiyet ve Cumhuriyet Üzerindeki Tesirleri*, MEB Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- Özbek, A. (1998). Erol Güngör'ün Eğitim Görüşleri. *Prof. Dr. Erol Güngör'ün Anısına, Armağan Ahmet Sevgi (haz.) Konya: Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları*, (1), 64-71.
- Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen yeterlilikleri ve mesleki gelişim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 58, 40-45.
- Sünbül, A. G. A. M. (1996). Öğretmen niteliği ve öğretimdeki rolleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 8(8), 597-608.
- Şahin, A. (2011). Öğretmen Algılarına Göre Etkili Öğretmen Davranışları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 239-259.

- Şeren, M. (2008). Köye ğretmen yetiştirme yönüyle köy enstitüleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 203-226.
- Yaşar, . (2011). *Ziya Gökalp, Hilmi Ziya lken ve Erol Güngör rneğinde Dine Yaklaşımları ile Türk Aydını*. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldız, H. (1998). Erol Güngör'n Hayatı ve Eserleri. *Erol Güngör'n Anısına Armağan, Ahmet Sevgi (Haz.), Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları*, (1), 15-23.